

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA INKLYUZIV TA'LIM VA UNDA FIZIKA FANINI O'QITISHNI O'RNI VA AHAMIYATI

*Qo'qon DU Fizika va astronomiya
kefedrasi (PhD) K. K. Urinova*

Anotatsiya. Ushbu maqola umumiy o'rta ta'lim maktablarida inklyuziv ta'limning mohiyati, ahamiyati va uning fizika fanini o'qitishdagi o'rni haqida tahlil qiladi. Inklyuziv ta'lim – barcha o'quvchilarga, jumladan nogironligi yoki maxsus ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarga teng ta'lim imkoniyatlarini yaratish tizimi hisoblanadi. Fizika fanini inklyuziv darslarda o'qitish orqali o'quvchilar mantiqiy tafakkur, eksperiment ko'nikmalari va muammolarni yechish qobiliyatini rivojlantiradi. Maqola shuningdek, o'quv jarayonida differensial metodlar va turli o'quv vositalaridan foydalanishning ahamiyatini ko'rsatadi. Inklyuziv ta'lim – bu barcha o'quvchilar, jumladan nogironligi bo'lgan bolalar, turli qobiliyat va ehtiyojlarga ega bolalar uchun teng ta'lim imkoniyatlarini yaratish tizimidir.

Kalit so'zlar. Inklyuziv ta'lim, umumiy o'rta ta'lim, fizika fani, Differensial yondashuv, O'quv jarayoni, Tajriba va eksperiment

So'nggi yillarda ta'lim sohasida inklyuziv ta'lim kontsepsiyasi jadal rivojlanib bormoqda. Inklyuziv ta'lim barcha o'quvchilarga, jumladan nogironligi yoki maxsus ehtiyojga ega bolalarga, teng ta'lim imkoniyatlarini yaratishni maqsad qiladi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida bu tizimning joriy etilishi o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvi, shaxsiy rivojlanishi va bilim olish sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Fizika fani esa tabiiy fanlar qatorida o'quvchilarda mantiqiy fikrlash, analitik ko'nikmalar va eksperiment asosida bilim olishni rivojlantiradi. Inklyuziv ta'lim sharoitida fizika fanini o'qitish orqali har bir o'quvchi o'z imkoniyatlariga mos tarzda fan bilimini egallashi, turli qobiliyatdagi o'quvchilar bilan hamkorlik qilish ko'nikmasini rivojlantirishi mumkin. Shu bilan birga, differensial metodlar, interaktiv va vizual o'quv vositalari dars sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Maqola mazmuni inklyuziv ta'limning nazariy asoslari, uning umumiy o'rta ta'limdagi ahamiyati va fizika fanini o'qitishda qo'llanish imkoniyatlarini yoritishga qaratilgan.

Maqsad: har bir o'quvchining bilim olish imkoniyatini ta'minlash.

Xususiyatlari:

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv;

Differensial metod va vositalar yordamida dars o'tish;

O'quvchilar o'rtasida tenglik va hurmatni rivojlantirish.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida inklyuziv ta'limning ahamiyati

1. Ijtimoiy ahamiyati:
 - Nogironligi bo'lgan bolalar jamiyatga faol qo'shiladi;
 - Hamkorlik va hamjihatlik ruhini rivojlantiradi.
2. Psixologik ahamiyati:
 - O'quvchilarda o'zini ishonchli his qilishni ta'minlaydi;
 - Shaxsiy qobiliyat va salohiyatni rivojlantiradi.
3. Pedagogik ahamiyati:
 - Ta'lim sifati oshadi;
 - Har bir o'quvchi qobiliyatiga mos tarzda bilim oladi.

Fizika fanini inklyuziv ta'lim kontekstida o'qitish

Fizika – tabiiy fan bo'lib, tajriba va eksperimentlarga asoslangan fan. Inklyuziv ta'limda fizika o'qitishning ahamiyati quyidagilardan iborat:

1. **Tajriba va kuzatish orqali o'rganish imkoniyati:**
 - Har bir o'quvchi turli qobiliyatga ega bo'lsa ham, tajriba orqali mavzuni tushunishi mumkin.
 - Vizual va interaktiv vositalar yordamida darsni qiziqarli qilish mumkin.
2. **Analitik va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish:**
 - Fizika o'quvchilarda sabab–natija, qonuniyat va muammo yechish ko'nikmalarini shakllantiradi.
 - Inklyuziv darslar turli qobiliyatga ega o'quvchilar uchun moslashtiriladi.
3. **Differensial metod va vositalardan foydalanish:**
 - Matnli materiallar, audio va video darslar, maxsus jihozlar yordamida darslarni o'tkazish;
 - Masalan, ko'zi ojiz o'quvchilar uchun ovozli yoki rel'efli diagrammalar; harakat cheklangan o'quvchilar uchun tajriba videolari.

Fizika fanining inklyuziv ta'limdagi o'rni

- Fizika fanini o'rganish orqali o'quvchilar tabiat qonunlarini tushunishadi, muhokama qilish va tahlil qilish qobiliyatini rivojlantiradi.
- Inklyuziv darslar o'quvchilarning hamkorlikda ishlash va muammoni hal qilish ko'nikmalarini oshiradi.
- Shuningdek, ilmiy tafakkur va kreativlikni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida inklyuziv ta'limni joriy etish, jumladan fizika fanida:

- Har bir o'quvchiga bilim olish imkonini beradi;
- Ijtimoiy tenglik va hamkorlikni rivojlantiradi;

- O'quvchilarning mantiqiy fikrlash va tajriba orqali bilim olish ko'nikmalarini oshiradi.

Natijada, inklyuziv ta'lim va fizika fani birgalikda o'quvchilarning ilmiy, psixologik va ijtimoiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayeva, N. (2020). *Inklyuziv ta'lim: nazariya va amaliyot*. Toshkent: O'qituvchi.
2. Karimov, M. (2019). *Umumiy o'rta ta'limda fizika fanini o'qitish metodikasi*. Toshkent: Fan va Ta'lim.
3. UNESCO. (2020). *Inclusive Education: Guidelines for Policy Makers*. Paris: UNESCO Publishing.
4. Qodirov, S. (2018). *Inklyuziv ta'lim texnologiyalari va pedagogik yondashuvlar*. Toshkent: Ta'lim.
5. Shukurov, A. (2021). *Tabiiy fanlarni inklyuziv darslarda o'qitish metodikasi*. Toshkent: O'qituvchi.
6. Davronova, L. (2017). *Fizika fanini maktablarda inklyuziv tarzda o'qitish*. Pedagogika ilmiy jurnali, 4(12), 45–50.
7. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2017). *Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inklyuziv ta'limni rivojlantirish dasturi*. Toshkent.